УДК 001.4:[316.3+004]

Валерій Горовий,
д-р іст. наук, проф., заст. гендиректора,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Світлана Горова,
канд. наук із соц. комунікацій,
докторант НБУВ, ст. наук. співроб.,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті аналізується термінологія, використовувана для характеристики постіндустріального суспільства, особливістю якого стали глобалізація і перетворення інноваційних інформаційних ресурсів у безпосередню виробничу силу, локомотив прискореного суспільного розвитку. Визначення інформаційних особливостей нинішнього суспільства й окреслення перспектив його трансформації сприяє більш точному застосуванню термінології, що, у свою чергу, дасть змогу забезпечити чіткість в одержанні нових наукових результатів.

Ключові слова: термінологічні характеристики, постіндустріальний етап розвитку суспільства, програмоване суспільство, інформаційне суспільство, суспільство знань, мережеве суспільство, цифрове суспільство.

Визначення співвідношення термінологічних характеристик соціальної організації сучасної цивілізації є важливим орієнтиром оптимізації наукових досліджень. Забезпечення чіткості в застосуванні термінів з пов'язаним із ними понятійним апаратом сприятиме чіткому окресленню предмета досліджень, унеможливлюватиме дублювання і працюватиме на підвищення ефективності використання творчого потенціалу суспільства в інтересах його розвитку.

Характерні особливості постіндустріального етапу розвитку суспільства визначали у своїх працях такі зарубіжні дослідники, як І. Валлерстайн, Д. Белл, А. Турен, В. Іноземцев, Д. Тапскотт, М. Кастельс, А. Тоффлер та ін. Із вітчизняних дослідників суттєвий внесок у розробку цієї проблематики зробили М. Згуровський, Г. Почепцов, С. Чукут, Л. Мельник, П. Клімушкін, дослідницький колектив НБУВ під керівництвом академіка О. Онищенка

та ін. Розвиток наукових досліджень сьогодення потребує осмислення напрацьованих результатів і синтезу наявного доробку. В останні десятиріччя з розвитком інформатизації процес наукових досліджень усе більше потребує уніфікації в розробці понятійного апарату. Це стосується всіх аспектів інтернаціональної за своєю суттю наукової діяльності, у тому числі й узгодження характеристик процесу самого суспільного розвитку. При цьому, як зазначає І. Валлерстайн, «…сьогоднішній вибір в одному відрізняється від попередніх. Це перший вибір, до якого залучений увесь світ, оскільки історична система, в якій ми живемо, вперше охоплює всю планету» [1, с. 183]. Нині за характеристикою виробничої діяльності цивілізаційний прогрес поділяється на три основні етапи: доіндустріальний – з розвитком видобувних видів господарської діяльності, індустріальний – з розвитком технологій обробітку й машинним виробництвом і постіндустріальний – зі зростаючим значенням обробки даних, використання інформаційних ресурсів, з удосконаленням виробничої і соціальної організації суспільства. Такий поділ охоплює великі проміжки людської історії і є дуже загальним орієнтиром для сьогодення [2, с. CX–CXI].

Сучасний, постіндустріальний етап розвитку людства потребує більш детальної градації з точки зору розуміння ієрархії змісту інформаційних процесів, які в ньому відбуваються. А. Турен нове суспільство називає програмованим. Таке суспільство, на думку дослідника, є відповіддю на соціальний запит нинішнього етапу еволюції цивілізації, що пов'язаний з розвитком її самоорганізації, підкреслює її властивість «створювати моделі управління і виробництва, організації розподілу і споживання… У цьому плані можна говорити про індустріалізацію інформації, споживання, здоров'я, наукових досліджень і навіть загального навчання» [3, с. 130–131].

Використання зазначеного терміна обумовлене насамперед реакцією на об'єктивну потребу самоорганізації суспільства у відповідь на все нові й нові для нього зовнішні виклики. Цей процес прискорюється з посиленням глобальних впливів під дією науково-технічного прогресу, з удосконаленням інформаційних технологій та із зростанням обсягів продукованої інформації. У зв'язку з цим ще до появи Інтернету, масового використання електронних інформаційних технологій зростає суспільна увага до проблеми вдосконалення системи соціальних інформаційних комунікацій, потужності та якості інформаційного обігу в суспільстві. При цьому «інформація все більше виявляється пов'язаною з рішеннями,

тобто з владою, з можливістю програмувати, а це зумовлено зростаючою потужністю і цінністю засобів комунікації» [3, с. 136].

Використання терміна «програмоване суспільство» пов'язане з дослідженням процесу накопичення суперечностей суспільства індустріального і характерних ознак формуванням нового етапу розвитку людства, уперше в його історії на рівні осмисленої самоорганізації. Ці суперечності знаходили своє відображення насамперед в інформаційній сфері, при всьому тому, що значення цієї сфери у практиці суспільного життя було незрівнянно меншим, ніж нині. Ці суперечності почали проявлятися вже в середині минулого сторіччя. Так, у контексті своєрідного трактування китайцями теорії класової боротьби Лінь Бяо вже в той час заявляв, що «класові битви» кінця двадцятого сторіччя скоріше будуть відбуватися між націями, ніж всередині їх» [4].

Пізніше, у другій половині XX ст., коли суперечності вже набули певних системних рис, що дало підставу А. Турену прогнозувати появу нового суспільства, дослідник зауважував: «Особливість соціального конфлікту в програмованому суспільстві полягає в тому, що правлячий клас у ньому контролює, здається, всю сукупність сфер соціального життя, що заважає підпорядкованим класам говорити і діяти з опорою на соціальну і культурну автономію. Таким чином, вони змушені протистояти соціальному пануванню від імені того, що єдине ще від нього вислизає, тобто від імені природи» [3, с. 138]. Розвиток системи інформаційних комунікацій сприяв покращенню доступу до інформаційних ресурсів різним категоріям користувачів. З впровадженням електронних інформаційних технологій, поширенням Інтернету можливості для успішної самоідентифікації соціальних структур, відстоювання цієї самоідентифікації і подальшого культурного розвитку на її основі почали стрімко зростати.

Варто зауважити, що А. Турен, як і деякі інші дослідники другої половини XX ст., перебуваючи під враженням активізації наявних соціальних структур і бурхливого розвитку нових, що демонстрували потенціал зростання і не вписувались у закономірності еволюції індустріального суспільства, перспективи розвитку програмованого суспільства вбачав на шляху посилення суперечностей держави і суспільства. «Чим слабше інтегроване громадянське суспільство, тим більше воно являє собою мережу з безліччю центрів рішень і сфер соціального впливу і тим більше державна сфера відмежовується від сфери суспільства. Тому що перша являє собою галузь історичної зміни, у ній здійснюється підтримка

ідентичності соціального цілого в його русі від минулого до майбутнього, де цьому цілому загрожують спільності, що його оточують, між тим як громадянське суспільство – це сукупність складних суспільних відносин з усе численнішими точками конфліктів і переговорів» [3, с. 143]. Теза про зростання цих суперечностей знаходить відгомін і в наш час [5], хоча нинішній розвиток соціальної структури і система інформаційних обмінів переконує в тому, що ми сьогодні є свідками становлення суспільства нового, якісно вищого рівня формування, заснованого на продуктивному використанні його інтелектуального ресурсу. При цьому уявлення про програмоване суспільство в застосуванні до процесів удосконалення соціальної структури сучасного суспільства у певних ситуаціях може бути виправданим і в сучасних дослідженнях.

Протягом останніх десятиріч нинішнє суспільство, відображаючи еволюцію соціально-інформаційних процесів, з більшим чи меншим успіхом також іменується «суспільством інформаційним» [6], «суспільством знань» та «цифровим суспільством». Кожен із цих термінів відображає певні особливості нового суспільства, і їх застосування для аналізу цих особливостей у суспільних процесах сьогодення також є правомірним.

Термін «інформаційне суспільство» виник з усвідомленням зростаючого значення процесу активного використання інформаційних ресурсів у перетворювальній діяльності сучасного суспільства. Власне, ідеться про наближення прикладного використання нової інформації саме в перетворювальній діяльності. Адже необхідна для будь-якої осмисленої дії, аж до монотонної, повторюваної багатократно і протягом тривалого часу, інформація у свідомості людини завжди була тим необхідним мобілізуючим імпульсом, що передує і потім супроводжує цю дію.

Коли ж мова йде про зростаючу роль інформації в людській діяльності, мається на увазі насамперед та її частина, що в умовах прискорення суспільного розвитку використовується в інноваційній діяльності, у реагуванні суспільства на нові виклики. Такий ресурс у своїй сукупності складається з нової, насамперед наукової, інформації, що відображає зміст викликів, які постають перед суспільством, і визначення змісту дій щодо їх нейтралізації, інформаційного ресурсу, що відображає наявний суспільний досвід з певної проблематики та обслуговуючої інформації, пов'язаної насамперед із функціонуванням засобів зв'язку.

Д. Белл кілька десятиріч тому зазначав, що «у міру того, як ми наближаємось до кінця двадцятого сторіччя, стає все більш очевидним, що ми

вступаємо в інформаційну еру… Нова інформаційна ера базується не на механічній техніці, а на «інтелектуальній технології», що дозволяє нам говорити про новий принцип суспільної організації і соціальних змін. Це також ставить у центр уваги теоретичне знання як джерело оновлення і зміни природи технічного прогресу. Це робить значущою й ідею глобалізації…» [2, с. CXX]. Таким чином, нинішнє суспільство, і це особливо помітно в перші десятиріччя його становлення, наближаючи свій інформаційний ресурс до реальної суспільної діяльності, послуговується дуже складною, як ще іноді називають, гібридною, структурою інформаційних ресурсів. Ці ресурси задовольняють потреби наявних іще елементів індустріального виробництва і зростаючі запити суспільства, що трансформується, – його інноваційних інтелектуальних технологій, та все більше зростає значення теоретичного знання як джерела прогресу. Зважаючи на складну систему ресурсів цього періоду за призначенням, на різноманітні системи їхніх носіїв – від паперових до цифрових, термін «інформаційне суспільство» є найбільш вичерпним для аналізу процесів трансформації технологій перехідного періоду, а також аналізу закономірностей розвитку інформаційної сфери суспільства з урахуванням постійного оновлення інформаційних технологій.

Цей термін вбирає в себе усю складність взаємозв'язків між соціальною інформацією [7, с. 56–87], необхідною для задоволення запитів усього комплексу соціальної практики, відповідних запитів у масштабах від особи до суспільства в цілому. Він відображає інформаційну основу розвитку від еволюції виробничих сил, удосконалення суспільних відносин, духовного зростання суспільства і до поняття наукового знання, творення вищої форми інформаційного продукту – виробітку і теоретичної систематизації об'єктивних знань про дійсність [8]. Він включає в себе також усі рівні якісних показників визначення інформаційних продуктів, що циркулюють у системі інформаційного обігу, від негативних впливів у процесі передачі в інформаційних мережах до змістовних показників – рівня наукоємності цих продуктів.

У суспільній практиці якість застосовуваного знання співвідноситься з різними запитами, пов'язаними з його використанням тими чи іншими соціальними структурами суспільства. Ці структури, відповідно, об'єднуються цілями, характеризуються кваліфікацією, інтелектуальним рівнем, реальними можливостями включення до творчої діяльності та іншими факторами.

Під час перетворення науки в реальну виробничу силу, наближення її до суспільної практики загострюється потреба структурування знання в процесі його трансформації від складової пізнавальної діяльності, виробітку і теоретичної систематизації нових знань, до відображення в технологіях, інноваційних процесах суспільної діяльності. Початок такої систематизації було покладено У. Нордхаузом у його аналітичній схемі, у рамках якої «розрізняють два види знання – загальне і технічне, причому це розрізнення пов'язане з корисністю знання у виробництві або ж нового знання, або ж більшої кількості товарів» [9]. Розширення цього процесу спостерігає Д. Белл, зазначаючи, що «радикально новим явищем сьогодні стала кодифікація теоретичних знань і та важлива роль, яку вона відіграє як у створенні нових знань, так і у виробництві товарів і послуг» [2, с. CXII].

Таким чином, ми бачимо, що із зростанням суспільної значущості впливу знання на еволюцію суспільства сфера його застосування набуває все більшого значення і схиляє дослідників до її самостійного розгляду. У зв'язку з цим деякі з них, не виключено, з певною поспішністю, сприймають реалії сьогодення безпосередньо як суспільство знань. У той же час, на думку заступника генерального директора ЮНЕСКО з питань комунікації та інформації А. Хана, інформаційне суспільство є функціональним блоком суспільства знань. Це можна пояснити тим, що концепція інформаційного суспільства пов'язана з ідеєю технічних інновацій, тоді як суспільство знань охоплює соціальні, культурні, економічні, політичні та інші аспекти суспільних перетворень, а також більш широкий та багатогранний погляд на розвиток суспільства майбутнього. Через те концепція «суспільства знань» краще відображає складність та динамізм змін у суспільстві, ніж концепція «інформаційного суспільства» [1].

У цьому разі цінний насамперед сам факт поділу знаннєвої сфери на складові. Водночас звуження функціонального призначення концепції інформаційного суспільства лише до «технічних інновацій» не є виправданим. За такого підходу з арсеналу пізнавальної діяльності суспільства викреслюється гуманітарне знання, що суперечить сучасним поглядам на значення цих наук «як способу упорядкування знань» [1, с. 187],

[1] Цит. за: Интервью с заместителем Генерального директора ЮНЕСКО по вопросам коммуникации и информации г-ном А. В. Ханом // Наука в информационном обществе: Информационное издание / сост. Е. И. Кузьмин, В. Р. Фирсов. – СПб., 2004. – С. 22–26.

як процесу возз'єднання так званих двох культур – природничих і гуманітарних наук; організаційне возз'єднання і новий розподіл суспільних наук і визнання за ними центральної ролі у світі знань» [1, с. 323].

Очевидно, при розрізненні термінів продуктивним може стати підхід на основі класичного представлення знання як результату пізнавальної діяльності, у наш час насамперед наукової, що підтверджується суспільною практикою. Однак у сучасних умовах, з урахуванням нинішніх темпів розвитку суспільного життя, підтвердження практичною діяльністю не завжди вкладається в часові рамки, пов'язані з подальшим розвитком наукової діяльності. У зв'язку з цим останнім часом до зіставлення результатів наукової діяльності із суспільною практикою застосовуються деякі нові підходи. Зокрема це пов'язано з перевіркою нових результатів в умовах штучного моделювання реальних суспільних процесів у лабораторних умовах з прискоренням, із зіставленням з логікою розвитку раніше напрацьованого знання та з порівнянням зі здобутками суміжних і інших наук. З цього приводу І. Валлерстайн справедливо зауважує, що «не існує вагомих причин припускати, немов би найбільш ефективні спроби перебороти незнання можуть бути здійснені в тій вузькій сфері, де воно було виявлене. Фізик може стикнутися з проблемами, вирішення яких вимагатиме знань, що раніше належали до біології чи філософії» [1, с. 326]. Продовжуючи цю думку, сьогоднішній рівень знань можемо визначати як опосередковану і певною мірою скоординовану інформацію на основі сучасної пізнавальної діяльності, що ґрунтується на виробленій протягом людської історії логіці розвитку суспільного знання.

Визначаючи особливості, яким має відповідати суспільство знань, сучасні дослідники доходять висновку, що «модель «суспільства знань» – це, власне, те саме інформаційне суспільство, якісно збагачене духовним та інтелектуальним потенціалом людства. У такому суспільстві знання рухає економіку, сприяє розвитку продуктивних сил і моральному вдосконаленню суспільства» [10].

Дослідники також відзначають, що «в суспільстві і науці все вагомішу роль починають відігравати символьні методи, а науки інформаційно-кібернетичного циклу висуваються на перше місце…. Поняття «інформаційне суспільство» націлює на інтелектуалізацію знакових систем шляхом зниження їх ентропії» [11].

При осмисленні наведених вище, а також інших характерних особливостей декларованого суспільства знань доходимо висновку про обов'яз-

ковість високого професійного, інтелектуального рівня, необхідного для будівничих цього суспільства, соціально активної його частини. Однак на сьогодні ще немає підстав твердити, що соціальна база суспільства знань уже сформована (на рівні професійному, моральному, загальнокультурному тощо), що створені суспільні механізми ефективної взаємодії в системі «суспільний розвиток – нові знання», що соціальна структура суспільства відповідає вимогам суспільства знань. Тому застосування терміна «суспільство знань» на сьогодні правомірним є поки що в контексті аналізу наступного після інформаційного етапу розвитку суспільства та в межах аналізу тенденцій розвитку сучасної наукової діяльності.

Взагалі для останніх десятиріч у зв'язку з бурхливим розвитком технологічного прогресу у сфері інформаційних технологій стала характерною ідеалізація можливостей тих чи інших технологій і перенесення перспектив їх впровадження на прояви всього суспільного прогресу. Так, наприклад Ян ван Дейк у своїй книзі «Мережеве суспільство» (De Netwerkmaatschappij) визначає це суспільство як таке, у якому комбінація соціальних мереж і медіа-мереж формує їхній основний спосіб організації і найважливіших структур від особистісного до кожного з рівнів соціальної структури суспільства. І таким чином підкреслюється значення розвитку системи соціальних комунікацій постіндустріального суспільства.

Поява терміна «цифрове суспільство» пов'язана з розвитком успішно сприйнятих суспільною практикою цифрових технологій. Ці технології швидко витісняють застосовувані на старті впровадження електронних інформаційних технологій аналогові, демонструючи значно вищу якість передачі інформації, точність і, що дуже важливо в контексті зростаючих обсягів інформаційних обмінів, компактність інформаційних продуктів.

Д. Тапскотт виділяє при цьому 12 вузлових ознак нового суспільства [12], серед яких ключовими є орієнтація на знання, цифрова форма представлення об'єктів, віртуалізація виробництва, інноваційна природа розвитку, інтеграція, конвергенція, динамізм, глобалізація тощо. Українські дослідники також вважають, що «цифрова культура є матрицею цих процесів, котра за своєю гнучкістю та мобільністю виявляється значно ефективнішою за моделі системного бачення та відповідної організації економічних процесів. Тому масштабна інтеграція в цифрову культуру українського суспільства на його різних соціальних рівнях лише посилить ділову активність, зростання соціального капіталу, сприятиме підви-

щенню конкурентоспроможності національної освіти і науки. Наявність цифрової культури суспільства – головна ознака його успішності в усіх секторах життєдіяльності країни» [13]. Однак при цьому варто зауважити, що такі висновки в умовах нашої дійсності мають значною мірою лише споглядальне значення, оскільки про значення впровадження цифрових технологій можна говорити лише в тих вузьких сферах суспільної діяльності, де ресурс електронної інформації є достатнім для обігу без необхідності залучення до цього обігу інформації на інших носіях. З цією тезою в цілому погоджуються й автори згаданого дослідження, далі стверджуючи, що «рівень розвитку цифрової культури українського суспільства є недостатнім, зокрема це стосується регіонального виміру проблеми. Якщо подивитися на соціальну стратифікацію України та на рівень «комп'ютеризації», «інформатизації» регіональних шкіл, закладів культури та освіти, стає очевидним, що в нашій країні у соціальному та інтелектуальному плані співіснують як «модерні», так і «постмодерні» сегменти, поняття й цінності індустріальної і постіндустріальної (постінформаційної) доби» [13].

Повертаючись до проблеми термінології, що характеризує специфіку розвитку різних аспектів постіндустріального суспільства, видається правомірним на нинішньому етапі його розвитку використовувати всі основні терміни, які набули поширення в суспільній практиці. Адже всі вони опираються на ті чи інші реальні характерні особливості нового суспільства. На етапі переходу до якісно нового стану інформаційного забезпечення суспільної еволюції видається правомірним використання кожного з них для характеристики відповідних процесів: від універсального – «інформаційне суспільство», що стосується широкого спектра технологій – від традиційних до цифрових, до «цифрового суспільства», що стосується вже наявного ресурсу цифрової інформації, відповідних технологій і відповідних соціальних структур суспільства. Перспективи цього, останнього в розглянутому термінологічному спектрі, суспільства, як і майбутнього суспільства знань і, не виключено, з розвитком інформаційних технологій – нових його модифікацій, будуть залежати і надалі від суспільних запитів на розвиток, від наявного інформаційного ресурсу розвитку і технологій нового інфотворення, від розвитку технологій інформаційних обмінів у суспільстві і від можливостей приведення у відповідність із цими процесами його соціальної структури.

Література

1. *Валлерстайн И.* Конец знакомого мира: Социология XXI века / Иммануэль Валлерстайн ; пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева ; Центр исследований постиндустриального общества. – Москва : Логос, 2003. – 368 с.

2. *Белл Д.* Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Дэниэл Белл ; пер. с англ. – Москва : Academia, 1999. – 956 с.

3. *Турен А.* Возвращение человека действующего. Очерк социологии / Ален Турен ; пер. с фр. Е. А. Самарской. – Москва : Научный мир, 1998. – 204 с.

4. Lin Piao Long Live the Viktory of the Peope's War // New China News Agency. September 2. 1965 ; англ. пер. у кн.: Griffits S. B. Peking and People's War. N.Y., 1966. P. 51–114.

5. *Сорос Дж.* Про глобалізацію / Дж. Сорос ; пер. з англ. А. Фролкін. – Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи». – 2002. – 173 с.

6. Иноземцев В. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы / В. Иноземцев. – Москва : Логос, 2000. – 302 с.

7. *Горовий В.* Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / В. Горовий ; наук. ред. Л. А. Дубровіна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2010. – 360 с.

8. Советский энциклопедический словарь. – Москва : Советская энциклопедия, 1986. – С. 866–867.

9. Nordhaus W. Invention, Growth and Welfare: A Theoretical Treatment of Technologicol Change. Cambridge, 1969.

10. *Кушерець В.* Від Товариства «Знання» до суспільства знань [Електронний ресурс] / Василь Кушерець. – Режим доступу: http://znannya.org.ua/index.php/arkhiv/66-nauka-arkhiv/361-vid-tovaristva-znannya-do-suspilstva-znan. – Назва з екрана.

11. *Найдьонов О. Г.* Інформаційне суспільство як суспільство знань [Електронний ресурс] / О. Г. Найдьонов. – Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/7213/2/Naydionov.pdf. – Назва з екрана.

12. *Тапскотт Д.* Электронно-цифровое общество: Плюсы и минусы эпохи сетевого интеллекта / Дон Тапскотт / пер. с англ. И. Дубинского ; под ред. С. Писарева. – Киев. – INT Пресс ; Москва. – Релф бук. – 1999. – 432 с.

13. Питання розвитку цифрової культури українського соціуму : аналітична записка [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/1631/. – Назва з екрана.

References

1. Vallerstajn, I. (2003). Konec znakomogo mira: Sociologija XXI veka. [End of the familiar world: Sociology of the XXI century]. (V. L. Inozemcev, Trans). Centr issledovanij postindustrialnogo obshhestva – Research Center of postindustrial society. Moscow: Logos [in Russian].

2. Bell, D. (1999). Grjadushhee postindustrialnoe obshhestvo. Opyt socialnogo prognozirovanija [The coming post-industrial society. Experience in social forecasting]. (Trans). Moscow: Academia [in Russian].

3. Turen, A. (1998).Vozvrashhenie cheloveka dejstvujushhego. Ocherk sociologii [Return of a man of action. Essay sociology]. (E. A. Samarskaia, Trans). Moscow: Nauchnyi mir [in Russian].

4. Lin Piao Long Live the Viktory of the Peope's War. New China News Agency. September 2. 1965 ; Trans in: Griffits S. B. Peking and People's War. N.Y., 1966. pp. 51–114 [in English].

5. Soros, Dzh. (2002). Pro hlobalizatsiiu [About globalization]. (A. Frolkin, Trans). Kyiv: Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «Osnovy» [in Ukrainian].

6. Inozemtsev, V. (2000). Sovremennoe postindustrialnoe obshchestvo: priroda, protivorechiia, perspektivy [The modern post-industrial society: nature, contradictions, prospects]. Moscow: Logos [in Russian].

7. Horovyi, V. (2010). Sotsialni informatsiini komunikatsii, yikh napovnennia i resurs [Social information communications, their content and resource]. L. A. Dubrovina (Ed.). Kyiv [in Ukrainian].

8. Sovetskij jenciklopedicheskij slovar [Soviet Encyclopedic Dictionary]. Moscow: Sovetskaja jenciklopedija, 1986, pp. 866–867 [in Russian].

9. Nordhaus, W. (1969). Invention, Growth and Welfare: A Theoretical Treatment of Technologicol Change. Cambridge [in English].

10. Kusherets, V. Vid Tovarystva «Znannia» do suspilstva znan [From the Society «Knowledge» to the knowledge society]. Retrieved from http://znannya.org.ua/index.php/arkhiv/66-nauka-arkhiv/361-vid-tovaristva-znannya-do-suspilstva-znan [in Ukrainian].

11. Naidonov, O. H. Informatsiine suspilstvo yak suspilstvo znan [Infor-

mation society as a knowledge society]. Retrieved from http://lib.iitta.gov.ua/7213/2/Naydionov.pdf [in Ukrainian].

12. Tapskott, D. (1999). Jelektronno-cifrovoe obshhestvo: Pljusy i minusy jepohi setevogo intellekta [Electronic digital society: Pros and cons of the era of network intelligence]. (I. Dubinskij, Trans). S. Pisarev (Ed.). Kyiv: INT Press. Moscow: Relf buk [in Russian].

13. Pytannia rozvytku tsyfrovoi kultury ukrainskoho sotsiumu: analitychna zapyska [The development of digital culture of Ukrainian society: analytical note]. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen – National Institute for Strategic Studies*. Retrieved from http://www.niss.gov.ua/articles/1631/ [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 06.07.2016.

Valery Horovyi,
Dr. Sci., Professor, Deputy Director,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine
Svitlana Horova,
Cand. Sci., Senior Research Associate,
V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Terminological Descriptions of Post-Industrial Society

The terminology used for description of post-industrial society is analysed in the article. Globalization and convertion of innovative informative resources into direct productive force and locomotive of speed-up community development as well have became the features of post-industrial society. Determination of informative features of society in its current position and lineation of prospects of its transformation offers an opportunity of more precise using of terminology, which, in turn, will assist to provide clearness in the achievement of new scientific results.

It is underlined that providing of clearness in terms using with the concept vehicle related to them will assist the clear lineation of researches objects, make impossible duplication and increase the efficiency of using creative potential of society in interests of its development. It is marked that with the growth of public meaningfulness of of knowledge influence on society evolution its application domain acquires an all greater value and predisposes researchers to its independent consideration.

Keywords: terminological descriptions, post-industrial stage of society development, programmed society, informative society, society of knowledge, network society, digital society.

Валерий Горовой,
д-р ист. наук, проф., замгендиректора,
Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского
Светлана Горовая,
канд. наук по соц. коммуникациям, докторант НБУВ, ст. науч. сотр.,
Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского

Терминологические характеристики постиндустриального общества

В статье анализируется терминология, используемая для характеристики постиндустриального общества, особенностью которого стали глобализация и превращение инновационных информационных ресурсов в непосредственную производительную силу, локомотив ускоренного общественного развития. Определение информационных особенностей нынешнего общества и очерчивание перспектив его трансформации дает возможность более точного использования терминологии, что, в свою очередь, будет способствовать обеспечению четкости в достижении новых научных результатов.

Подчеркивается, что обеспечение четкости в применении терминов со связанным с ними понятийным аппаратом будет способствовать четкому очерчиванию предмета исследований, делать невозможным дублирование и работать на повышение эффективности использования творческого потенциала общества в интересах его развития. Отмечается, что с ростом общественной значимости влияния знания на эволюцию общества область его применения приобретает все большее значение и склоняет исследователей к ее самостоятельному рассмотрению.

Ключевые слова: терминологические характеристики, постиндустриальный этап развития общества, программированное общество, информационное общество, общество знаний, сетевое общество, цифровое общество.